

לדופקי בתשובה

בס"ד
ע"ש"ק פרי מטו"מ
שנת תשס"ט לפ"ק
שנה ז'
[כל הזכויות שמורות]

יח"ל ע"י חברת יגדיל תורה
שע"י ביהמ"ד החסידי בעלזא
(סט. קילדס) לונדון יע"ז
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
העזרות והארות יתקבלו בחסדיה
אצל העורך חר שלמה דוד קליין
בטל' 00442088090840
פקס' 00442071836956

שאלה. האם צריך לברך על ענת פירות טעבינאים בסעודות גדולות בתחילת הסעודה.

תשובה.

[א]. בדרך כלל אין הפירות הללו באים כדי לעורר את תאוות המאכל, אלא לקישוט ויופי הסעודה, או כדי לסדר העיכול הקל של האוכל, ובכח"ג צריך לברך על זה;
[ב]. אכן אם הוא יודע בודאי שבא לעורר את תאוות המאכל אין צריך לברך;
[ג]. ואם הוא מסופק אם דבר זה בא לו כדי לעורר את תאונו או לא, בכח"ג יברך עליה לפני הסעודה.

הנה עפ"י המבואר בשו"ע סי' קע"ז מתבאר דהאוכל בסעודה פירות ודברי קינוח נחלק דינו לכמה אופנים: והיינו א - עיקר סעודתו מורכבת מאכילת לחם והדברים הנאכלים עמו, והפירות נאכלים בסוף הסעודה כקינוח. ב - האוכל גם את הלחם וגם את הפירות לצורך הסעודה והשביעה. ג - אוכל את הלחם בתחילת הסעודה, אך אין לו מאכלים אחרים ועיקר סעודתו היא הפירות. ד - האוכל את הפת יחד עם הפירות. ה - האוכל פירות בתחילת הסעודה, כדי לעורר את תאונו. והנה לא נוכל במסגרתנו להאריך בפרטי הדינים בכל פרט, ורק נדון לעת עתה בענין האחרון דהיינו השאלה שהצבנו בראש באוכל פירות בתחילת הסעודה כדי לעורר את תאונו האם מברך עליה.

והנה המג"א בסי' קע"ד כותב דהשתה יין שרף בתוך הסעודה אין צריך ברכה משום דאז בא לעורר תאות המאכל וחשיב גם זה מחמת הסעודה, אולם הט"ז בסק"י חולק עליו וכן דעת הרש"ל ועוד פוסקים, וכתב המשנ"ב סק"ט דבאמת הי' ראוי לעשות כעצת המחבר לענין שאר משקין שישתה מעט קודם הסעודה ויברך על זה ושוב לא יצטרך לברך בתוך הסעודה, אלא שכתב המשנ"ב דהעולם נהגו להקל שלא לברך ויש להם על מה לסמוך. והוסיף דעפ"י ה"ה בפירות הבאים להמשיך תאות האכילה כגון לימניש מלוחים או זית מליח או אוגערקע"ם מלוחים וכיו"ב, דאין צריך לברך עליהם, ולא דמי לשאר פירות שבתוך הסעודה שצריך ברכה.

וא"כ לענין שאלתינו, אם יודע בודאי שבא אצלו הפירות האלו כדי לעורר תאות המאכל, יכול לסמוך על המנהג ולא לברך, אולם בדרך כלל אין הכוונה דווקא לעורר את התיאבון אלא לקישוט ויופי הסעודה או כדי לסדר העיכול הקל של האוכל הבא אח"כ, ולכן אם אינו אוכל זאת בכדי לעורר את התיאבון נראה פשוט שיש לברך לפניו. עי' ט"ז סי' קס"ח ס"ח דאם אוכל פירות לשובע אין צריך ברכה.

ועי' גם בס' עקרי הד"ט שהביא בשם פרח שושן שתאנים ואבטיחים וענבים הבאים בתחילת הסעודה קודם האכילה צריך לברך עליהם. וכ"כ בס' וזאת הברכה (בירורים סי' י"ג) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לענין שאלתינו, וכ"כ בשו"ת אור לציון (פמ"ו ט"ו), וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כ"א) התור"ד: שאם הפירות מסייעים ממש לאכילה וכענין י"ש המבואר בסי' קע"ד אזי אין צריך ברכה, אך אם אינם מסייעים לאכילה אלא מעט בלבד ואינם באים ללפת ממש, אין ברכת הפת פוטרת פירות אלו שאינם טפלים אליה וכו"ה בפירות שמגישים בתחילת הסעודה שנאכלים בכדי לסדר את העיכול של המאכל הבא לאחריהם וגם אין אוכלין אותם על מנת להמשיך את תאוות המאכל, וגם היו נאכלים גם בפנ"ע בתוך ובסוף הסעודה, לכן המנהג הוא שמברכים עליהם וזהו אפילו אם חשב בתחילת סעודתו לאכול אותם שאפ"ה אינם נפטרים מברכה וה"ה בשאר דברים שאינם באים מחמת הסעודה, ע"כ. ועי' גם שו"ת אבני ישפה (ח"ב סי' י"ב).

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' קע"ז וח"ג סי' ט"ט) הסתפק בזה, וכתב שראוי לאכול ממנו מעט לפני נט"י ולפוטרו מברכה בסעודה. ובאמת כן מבואר

במשנ"ב לענין י"ש וכנ"ל, ועכ"ז כתב שהמנהג לא לברך על זה. ולכן למעשה נראה שאם יודע בודאי שבא לעורר את תאוות המאכל אין צריך לברך, ואם יודע שאינו בא לעורר את תאוות המאכל, וכן הוא בדרך כלל, צריך לברך עליו, ואם הוא מסופק אם דבר זה בא לו כדי לעורר את תאונו או לא, בכח"ג יברך על זה לפני הסעודה.

שאלה. אפר לאחר סעודתו "שיר המעלות", ואח"כ נטף ורוצה לאכול עוד, האם עותר לאכול אז בלי ברכה.

תשובה. אמירת "שיר המעלות" לא נחשב היסח הדעת מהסעודה, ולכן יכולים להמשיך לאכול אח"כ בלי ברכה.

אמירת שיר המעלות בודאי אינו דומה להב לן ונברך

בשו"ע סי' קע"ט סי' א' "גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך בהמ"ז ואם אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת וכו' ". ויל"ע מה דין שיר המעלות שאומרים בסוף הסעודה האם הוי ג"כ כהב לן ונברך דהוי היסח הדעת או לא.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ס"ח) כותב בזה: לענ"ד בס"ד באמר שיר המעלות מותר לאכול וגם לשתות אליבא דכו"ע. כי בסוגיין (ברכות מ"ב.) אמר תחילה, גמר אסור מלאכול, שוב אמר סלק איתמר, שוב אח"כ אמר הרגיל בשמן שמן מעכבו, עד דמסיק לבסוף, דלית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רהב"א א"ר שלשל תכיפות הן וכו' תכף לנטילת ידיים ברכה ע"כ ע"ש. נראה דגמר מלאכול וכן סילוק תכא ונטילת שמן כולו חשיבי היסח הדעת, שהרי להכי אמרו מעיקרא שאסור לאכול אחריהם, רק מסקינן שאין אלו היסח הדעת גמור ולכן מותר לאכול אחריהם רק נטילת מים אחרונים הוי היסח הדעת גמור לאסור לאכול אחרי.

ועי' בחי' הרשב"א שם שבי' דתיכף לנט"י ברכה ומכי נטל ידיו אסור לאכול ואפ"י בברכת המוציא דכיון שנטל ידיו לברכה קבל עליו לברוכי ואי אמר הב ונברך ה"ה והוא הטעם וכש"כ הוא דהא קיבל עליו בפירוש לברוכי ע"כ ע"ש. מבואר דלהכי הוי רק נט"י סילוק והיסח הדעת גמור לפי שאסור לאכול אחרי אפ"י בברכת המוציא, וכיון שכן בודאי הסיח דעתו בהחלט וה"ה בהב לן ונברך משא"כ בהנך אחריני גמר מלאכול, סלוק תכא ונטילת שמן כמובן.

מעתה אמירת שיר המעלות וגר' שאינה אלא אות וסימן שגמרו סעודתם, בודאי שאינו עדיף מגמרו סעודתם וגם סלקו תכא ונטלו שמן שגם כולם ביחד לא חשיבא היסח הדעת גמור ומטעמא דכתיבנא וה"ה לשיר המעלות, כ"נ פשוט.

גם להחולקים על הרשב"א וס"ל דגם בנטל ידיו וה"ה בהב לן ונברך מותר לאכול בברכת המוציא, שאין איסור להפסיק בין נט"י לברכת המזון וכן בין הב לן ונברך לברהמ"ז, עי' מג"א סי' קע"ט סק"א, מ"מ גמר מלאכול וכן סילוק ונטילת שמן לא חשיבא היסח הדעת גמור רק נטילת ידיים והב לן ונברך לפי שהם הכנה לברכהמ"ז. ועי' תוס' פסחים ק"ב ד"ה כשהן דהב ונברך הוי הפסק כאלו כבר בירכו. לכן אמירת שיר המעלות שגי"כ אינה הכנה לברכהמ"ז בודאי לא עדיף מגמר מלאכול ומסילוק השלחן ונטילת שמן, שמותר לאכול אחריהם, עכ"ד. וכן הביא בס' זימון כהלכתו (פ"ז הע' י"א) בשם בעל אבן ישראל.

וכן בשו"ת שאילת שאול (סי' כ"ג) כותב בזה: כיון שאפילו להני ראשונים שסוברים דהיסח הדעת חייב בברכה, אין זה אלא בהיסח הדעת הגמור, אי"כ בודאי שאין אמירת שיר המעלות בכלל זה, דהרי חזו"ן דאפ"י אחר שה"מ עדיין יושבים זמן מה עד שמברכין, ועי"ז כ"פ נמלכין לשת"י וע"כ נראה דלא חשיב היסח הדעת,

וראיתי בכף החיים הדנוהגים לאכול מפרוסת המוציא בסוף הסעודה, כשאוכל הפרוסה בסוף הסעודה לא הוי סילוק ע"ש, וא"כ גם שיר המעלות לא חמיר מזה, ע"כ.

שור"ר בהליכות שלמה (מועדים ח"ב עמ' ש"ו בהע' 366) שהביאו מחי' כת"י מהגרשז"א זצ"ל, שכתב בזה ז"ל: ואמירת שיר המעלות וגו' אם אומרה כדרך דרגיל לומר בגמר אכילתו סמוך לברכת המזון, נראה דהוי סילוק, אבל אם אמרוה המסובים בדרך שירה כמו שנוהגים בסעודת נשואין ושבע ברכות וכדו', ואין דעתם לסילוק סעודה ומצוי שאוכלים ושותים גם אח"כ, מסתבר שאין זה סילוק כאמירת הב לך ונברך, עכ"ד. וצ"ע מהמתבאר כאן.

בימינו - מחמת חולשת צלילת הרעת - אין כלל דין היסח הדעת

עד שעשה מעשה המוכיח שמסיח דעתו

והנה בשו"ת שבת הקהתי (ח"ב סי' ע"ח) כותב בזה דשיר המעלות הוי הפסק עפ"י דברי הביה"ל (בסי' קע"ט ד"ה ואפילו) שכתב דאם לא אמר הב לך ונברך אבל הסיח דעתו מלאכול ולשתות לא מבואר בהדיא בדעת הרא"ש איך הדין, ומ"מ הביא מהרמב"ם הבית מאיר והשו"ע הרב דס"ל דאם הסיח דעת מלאכול אסור לאכול בלי ברכה, והא דאיתא בגמרא גמר אסור לאכול ומסיק הגמ' דלית הילכתא הכי, מפרש הרמב"ם גמר סעודתי ולא הסיח דעתו בפירוש אבל בהסיח דעתו בפירוש דומה להב לך ונברך עיי"ש.

ומ"מ למעשה שפיר יש להביא לעניינינו מה שהביא בס' חאת הברכה (פ"כ אות ו') בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א שבימינו שנחלש צלילת הדעת מחמת טרדות בגוף ונפש וכדו', ודרך בני אדם שמחליטים ונמלכים ומשנים הדעת תדיר, לכן אין לנו גמירות דעת מוחלטת שיחשב להיסח הדעת, ואף אם החליט לא לאכול אלא כמות מסוימת או נראה לו שגמר אכילתו או שתיתו והסיח דעת מלאכול ולשתות עוד, מכל מקום כל שלא אמר 'בואו ונברך' או לא עשה מעשה המוכיח שהחלטתו ברורה ומוחלטת לא יברך שוב כשמשנה דעתו ומחליט להמשיך סעודתו, עכ"ד. ולעניינינו נראה גם כן דכל שלא אמר הב לך ונברך לא הוי היסח הדעת מהסעודה, והמציאות מוכיחה ע"ז.

שאלה. האם יש איזה חשש בשפיכת פנים רותחים בשבת לזכר פלסטיק שדרכו להתרכך ולשנות צורתו פחפת הפנים החפיים.

תשובה. אין בזה בית מיחוש כלל, וכן עמא דבר.

אם שייך בזה הדין של מרפה גוף קשה

בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' נ"ז) כתב, דאין לאסור בזה, דהנה איתא ברמב"ם פ"ט מהל' שבת דאם ריפה גוף קשה חייב משום מבשל, ובמג"א סי' שיי"ח סקל"ז כתב לגבי נתינת אלונגות או כלי עופרת סמוך לאש לחממו דאסור אם הוא סמוך כל כך שיותך העופרת, וכתב המ"א לדחות דלא ניחא ליה שיותך, ובפמ"ג הוסיף דלא הוי פסיק רישיה, ובשם התו"ש כתב דמן הסתם יטול הכלי לפני שיותך. ואם כן בנדון דידן לא שייך הגי טעמי כיון דבדאי נשתנה והוה ליה פסיק רישיה, וטעם התוספת שבת לא שייך דהא קעביד בידיה, ואם כן אסור. אמנם לטעם המג"א דלא ניחא ליה יהיה מותר אפילו לכתחילה, אע"ג דפסיק רישיה דלא ניחא ליה בעלמא אסור מדרבנן, מכל מקום הביא המג"א שם בסקל"ז דפעמים כשאינו מתכוין אינו בגדר מלאכה כעין דין מצרף בגחלת של מתכת וקטימת קיסם, ובדאי פשוט דמי שיש לו כלי עופרת שרוצה להשתמש בו, אבל לא להתיכו אם אינו מכוין שיהיה זה בישול כלי מתכות אינו בגדר מלאכה כלל, וגם פסיק רישיה מותר. והכא נמי בנדון דידן כיון דהיתוך כלי בתורת דין מלאכה בישול היא מלאכה רחוקה, ואם זה היה בגדר מצרף כלי היה מקום לאסור, עיין בחמד משה ובמחצית השקל סקל"ו, אבל בכלי פלסטיק לא שייך צירוף במה שמרכבו ומעקמו, ומדין בישול לבד אינו חייב כיון דאינו מתכוין אינו בגדר מלאכה, לכן להלכה אין מקום לחשש זה, עכ"ד.

וכיוצב"ז הביא בשלחן שלמה (סי' שי"ח הע' ו') דבתשובה לשואל השיב הגרשז"א איערבאך זצ"ל, דאין לחוש לזה שהרי ברור דאין הכוס מגיע לחום כזה אשר החומר נמס על ידו כמו שנוהגים להמיסו כדי לעשות ממנו צורות דומיא דמתכת, שגם בה האיסור בישול הוא כאשר הוא מחממו בחום גדול שיוכל לעשות בו צורות. ובפרט לזאת אפילו לבישול דרבנן אין לחוש כיון דאין לו שום חפץ במה שנהיה, וגם אי אפשר לחושבו לפסיק רישיה דלא ניחא ליה דאסור מדרבנן, דוהו רק היכא שנעשית המלאכה אלא שלא ניחא ליה, משא"כ בריכוך גוף קשה כל עיקר שם מלאכה לא חל אלא מפני שחפץ בריכוך זה, ובנדון דידן כיון דאינו רוצה בכך חסר עיקר צורת המלאכה, ולית ביה בית מיחוש כלל, עכ"ד.

וכן כתב לבאר עוד בשו"ת שבת הקהתי (ח"ו סי' קס"ד) דודאי אין כוונתו כששופך הרתחין לרכבו, ואדרבה לא ניחא ליה במה שמרכבו, דלא כ"כ נוח לו לשתות בכוס כשהיא נעשית רכה, ומה שאח"כ נעשית קשה לא שייך לחייבו משום מבשל וכמו שכתב הרמב"ם שם או שהקשה גוף רך הרי זה מבשל, היינו כשמיים כלי אדמה באש עד שיעשו חרט דשייך בכהאי גוונא מבשל, משא"כ כאן דמבשל דשופך רותחין לתוך הכוס ומתרכך, ואין כוונתו לשום בתוכו רותחין כדי שיתקשה אח"כ, דודאי אינו מתקשה אח"כ יותר ממה שהיה קודם ששופך הרתחין לתוכו, וכששופך הרתחין לתוכו כונתו הוא רק לשתותו ולא לרכך ולא להקשותו, ואע"ג דאחר שנתרכך ניחא ליה שיתקשה מכל מקום הקושי נעשית מאליו כשמצטנן הרתחין ולא שייך לחייבו משום מבשל במה שמתרכך ולא במה שמתקשה אח"כ. ולכאורה יש עוד צד להתיר, כיון דקיימא לן דביבש אין בישול אחר בישול, וכל הכלי פלסטיק כבר נתבשלו כשעשו הכלי, אם כן אין בישול אחר בישול, ולא דמי למתכת שיש בו בישול אפילו אם התיכו מאה פעמים, דהבישול שעה בפעם הראשון כוחו ניכר בו עדיין, משא"כ במתכת דובר לח דבטלה הבישול הראשון וחזר לקדמותו, ולמעשה נראה להקל, והעיקר משום טעם הראשון, עכ"ד.

ועי' גם בקובץ אור ישראל (קובץ י"א עמ' מז) שהאר"י שם חכ"א לבאר וליישב מנהג העולם שמקילין בזה, מטעמים אלו ומעוד טעמים.

[אמנם בס' תורת המלאכות (ח"ב עמ' יט) הביא בשם הגר"נ קרליץ שליט"א דמצד מלאכת בישול איכא כאן מלאכה, אמנם איכא כמה טעמי דהוי רק דרבנן, חדא דהוי מקלקל, שמקלקל בזה את הכוס, ועוד אינו מכוין להמיס את הכוס, ועוד הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה, ועל כל פנים במקום דהוי פסיק רישיה שימס הכוס, יש לזהר לא לשפוך לתוכו מים רותחין, ובכה"ג ששופך לתוכו חמים שאינם רותחין כל כך ולא הוי פסיק רישיה שימס הכוס, מותר למוזג לתוכו בשבת, ע"כ.]

וכעין זה איתא בספרו חוט שני הל' שבת פכ"ט דנראה שמותר ליתן דבר חם או רותח כגון מים רותחים מכלי ראשון שעל האש או דבר גוש על גבי צלחת פלסטיק, אע"פ שעל ידי חום המאכל יתכן שיהא ריכוך בצלחת, דכיון שאין כוונתו כלל לזה ואין לזה חשיבות אצל בני אדם ואין השינוי ניכר ואין על זה שם של מלאכת בישול, אך אם הוא פסי"ר שעל ידי חום המאכל או המשקה תשתנה צורת הכלי, י"ל דאסור להניח החמין עליה דהוי מרכך את הקשה דאסור, ונראה דמותר להניח כלי פלסטיק מלאים מים לפני הדליקה כדי שאם תגיע אליהם הדליקה ימס הפלסטיק וישפכו המים ויכבו את הדליקה, אם הוא במקום פסידא, ואע"פ שודאי יתרכבו הכלים הללו דהוי דומיא דמותר להניח כלי חרט חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה דגרם כיבוי מותר במקום פסידא, וה"נ בנידוד, ע"כ. אולם כבר נתבאר מהגרשז"א והגרש"ו שאין בזה שום חשש מצד מבשל, והכי נהוג.]

על שאפשר לו לעסוק צמורה ואינו עוסק...

אח"ל (תגינה ה'): ת"ר על ג' הקצ"ה צוכה בכל יום על שאפשר לו לעסוק צמורה ואינו עוסק כו', היינו שהקצ"ה שהוא היודע צממת אושר המגיע לנפש האדם מלימוד התורה (שזולתו ית' לא ראה ולא ידע אותה שום עין צעולם עד תכליתו, לא מלאכיה ולא נביאים) ורואה בכל שעה איך מוילא האדם שעומי היקרים שיש צידו להציא צמם אוצר של תורה, שהוא אושר נחמי לנפשו שאין ערך אליו מכל אושר ותענוג הנמנע צעולם, והוא מצלה עתומי היקרות דצדדים שאין צמם יתרון לנפשו כלל, והקצ"ה שהוא צממת אצ לישראל כמש"כ: צנים אחס לה', הוא מנטער וצוכה על אצדן אושר צניו התצניס, אציה נחמית שלא ימלאו אותה עד עולם.

מורת הצמם להחית (פרק ה')